

Бородулькіна Т.О. Запорізький вальдорфський експеримент: досвід і перспективи / Педагогіка, спрямована у майбутнє (до 100-річчя Вальдорфської педагогіки). – Харків : Вид.група «Основа», 2019. – С. 47-52

Гуманізація освітнього процесу в умовах оновленої парадигми освіти

Тетяна Бородулькіна, кандидат психологічних наук, доцент

(Запоріжжя, Україна)

ЗАПОРІЗЬКИЙ ВАЛЬДОРФСЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ:

ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Офіційне здійснення вальдорфської педагогіки в нашій країні стало можливим з 2001 року – з моменту відкриття узагальнюючого науково-методичного експерименту всеукраїнського рівня «Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні» (Наказ МОН України № 363 від 06.05.2001), який дав українським Вальдорфським школам та ініціативам правову основу (О.А. Удод, 2015: 6; М.Цех, 2015: 11). В результаті успішного завершення цього експерименту педагогічна система «Вальдорфська школа» була рекомендована до впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах України (Наказ МОН України № 1044 від 15.09.2014), що значно розширило можливості відкриття в українських школах класів, що працюють за вальдорфською методикою. На сьогоднішній день в нашій країні, крім чотирьох Вальдорфських шкіл в Дніпрі, Кривому Розі, Одесі та Києві, завдяки ентузіазму молодих Вальдорфських ініціатив, з'являються класи вальдорфської спрямованості при загальноосвітніх школах Запоріжжя, Дніпра, Києва, Миколаєва, Харкова та ін. Перспективою розвитку таких класів може стати їх перетворення в нові Вальдорфські школи на території України.

Існує думка, що «...кожна вальдорфська школа має розвивати свою структуру та будувати власну біографію, виходячи, з одного боку, з місцевих та сучасних їй умов, з іншого боку – з усвідомлення ступеню відповідальності, яку несуть особистості... <...> ...немає чітко визначеного взірця, моделі або концепції, які можна було б з якоїсь однієї вальдорфської школи безпосередньо

перенести на іншу» [4, с.12]. Так, кожна Вальдорфська ініціатива має свій унікальний шлях розвитку, свою особливість, і напевно, прагне згодом побудувати справжню повноцінну Вальдорфську школу, спрямовану на здоровий та гармонійний розвиток дітей. Проте шлях від ініціативи до школи нелегкий та часто тернистий, і саме на ньому знаходиться зараз Запорізька вальдорфська ініціатива.

Робота з впровадження вальдорфської педагогіки в Запоріжжі розпочалася ініціативною групою батьків і педагогів у 2012 році. У 2013-2014 навчальному році на базі Запорізького навчально-виховного комплексу №66 було відкрито два класи й групу дитячого садку за підтримки Асоціації Вальдорфських ініціатив України, Дніпропетровської Вальдорфської середньої загальноосвітньої школи та Запорізьких органів самоврядування.

За цей час діяльність Запорізької вальдорфської ініціативи розповсюдилася не тільки на класи вальдорфського спрямування в ЗОШ I-III ступенів № 66 Запорізької міської ради Запорізької області (надалі ЗОШ №66) (на 1 червня 2019 року працює 6 таких класів (1, 2, 3, 4, 5, 6) загальною кількістю 88 учнів), але й на дошкільні заклади. Так, на сьогоднішній день Запорізькою вальдорфською ініціативою відкрито групу «Сонечко» при ДНЗ № 83 «Чижик» (загальна кількість дітей на 1 червня 2019 року – 16) та групу короткотривалого перебування «Родоцвіти» при ДНЗ №151 «Краплинка» (загальна кількість дітей на 1 червня 2019 року – 16). Дошкільні групи, що працюють на засадах вальдорфської педагогіки, при ДНЗ м. Запоріжжя є важливою ланкою вальдорфської освіти, що мають забезпечувати її наступність. Всього на цей час за вальдорфською педагогічною системою у м. Запоріжжя виховується та навчається 120 дітей.

Запорізька вальдорфська ініціатива обрала офіційний шлях роботи за вальдорфською методикою на базі загальноосвітньої школи. В Україні – це розповсюджений та найбільш доступний варіант існування та розвитку для вальдорфських ініціатив, яким важко самотужки відкрити окрему приватну Вальдорфську школу. Відкриття класів вальдорфського спрямування в

загальноосвітніх школах має свої переваги: офіційна освіта для дітей; можливість відвідувати групу подовженого дня (актуально для молодших школярів); забезпечення приміщенням (навчальні класи, спортивна зала, майстерні для ремесла та ін.) та пришкольною територією (спортивні майданчики для дітей); офіційне працевлаштування для педагогів, тощо. Проте, Вальдорфські ініціативи, що вирішили йти цим шляхом, стикаються і з певними труднощами: непорозуміння з боку адміністрації та вчителів загальноосвітньої школи, неприйняття та нерозуміння ними вальдорфської педагогіки; розбіжність графіку роботи класів вальдорфського спрямування та загальноосвітніх класів (під час головного уроку в класах вальдорфського спрямування в учнів загальноосвітніх класів може бути перерва, що заважає повноцінній роботі класу на головному уроці).

Спираючись на шестирічний досвід життя та роботи класів, відкритих Запорізькою вальдорфською ініціативою в умовах загальноосвітньої школи, рекомендуємо від самого початку налагодити дружні та гармонійні стосунки з адміністрацією та педагогами загальноосвітньої школи, проводити серед них регулярну просвітницьку роботу у вигляді відкритих семінарів, лекцій, майстер-класів, доповідей на спільних педагогічних нарадах. Звичайно, це додаткове навантаження для вчителів, працюючих за вальдорфською методикою, проте, така просвітницька робота сприяє формуванню здорового психологічного простору для навчання та виховання дітей. Крім того, з самого початку відкриття класів вальдорфського спрямування в умовах загальноосвітньої школи, бажано наперед продумати забезпечення класів необхідними приміщеннями, краще відразу розміщувати всі класи вальдорфського спрямування на окремому поверсі або в окремій частині школи, щоб забезпечити максимально комфортний простір як для життя класів за вальдорфською методикою, так і для життя класів загальноосвітньої школи.

Офіційний статус класів вальдорфського спрямування, відкритих Запорізькою вальдорфською ініціативою, забезпечує також відкриття на базі ЗОШ №66 дослідно-експериментальної роботи Всеукраїнського рівня на тему

«Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки» (Наказ МОН України від 24.12.2014 року №1509). На сьогоднішній день експерименти Всеукраїнського рівня ведуть всі чотири Вальдорфські школи України. Участь в дослідно-експериментальній роботі має як свої переваги, так і певні труднощі. В будь-якому випадку, якщо проводити таку роботу реально, а не формально, то реалізація експерименту Всеукраїнського рівня – це велика відповідальність та певне навантаження для всіх учасників такої роботи – дітей, педагогів, батьків, адміністрації школи, психологів, наукового керівника.

Дослідно-експериментальна робота зазвичай здійснюється протягом кількох років та має свої етапи. На першому підготовчому етапі важливо підготувати весь педагогічний колектив та батьків до того, що вся школа є експериментальним навчальним закладом. В дослідно-експериментальній роботі часто задіяні не тільки безпосередньо самі експериментальні класи (у нашому випадку, класи вальдорфського спрямування), але й паралельні класи, які є контрольними групами в експерименті, тобто з учнями цих класів також проводяться спостереження та діагностична робота на II концептуально-діагностичному та IV контрольно-узагальнювальному етапах. Якщо адміністрація школи не попередить заздалегідь батьків як учнів експериментальних класів, так і учнів контрольних груп про експериментальний статус школи та про участь дітей у дослідно-експериментальній роботі, то можуть виникати конфліктні ситуації, незрозуміння та супротив батьків, особливо тих дітей, які не навчаються в експериментальних класах.

Реалізація дослідно-експериментальної роботи – це завжди робота команди, а не однієї людини. Для того, щоб така робота була ефективною, необхідні і психологи (саме вони проводять діагностичну роботу, обробляють результати діагностики), і методисти (саме вони мають забезпечувати методичну підтримку вчителям, що працюють за вальдорфською методикою), і завучі (саме вони допомагають у вирішенні організаційних питань). Проте саме педагоги є основною рушійною силою дослідно-експериментальної роботи,

особливо на формувальному етапі експерименту, тому що вони безпосередньо працюють за вальдорфською методикою, забезпечують її здійснення. Участь у науковій роботі дає можливість Вальдорфським школам та ініціативам ділитися із суспільством своїм досвідом, обґрунтовувати з позицій сучасної науки ефективність та корисність вальдорфської педагогіки для дитини та суспільства.

Запорізький вальдорфський експеримент триває і зараз знаходиться на третьому – формувальному етапі. Вже на концептуально-діагностичному етапі були отримані цікаві результати, які показують, що, навіть в неповному варіанті роботи за вальдорфською методикою (коли вчителі тільки здобувають вальдорфську освіту та накопичують досвід, без систематичних уроків евритмії, та ін.), діти, що навчаються в класах вальдорфського спрямування рік і більше дещо відрізняються від своїх однолітків із загальноосвітніх класів. Наприклад, тільки аналіз дитячих малюнків показує, що учні класів вальдорфського спрямування частіше переживають світ і себе в ньому в цілісності, єдності, в певному контексті та в живій взаємодії з ним; тоді як учні загальноосвітніх класів більше сприймають світ не через переживання єдності з ним, а через сприйняття окремих його компонентів; сприймають себе в цьому світі як щось окреме. Результати дослідження особливостей пізнавальної сфери молодших школярів експериментального навчального закладу, докладно описані в науковій роботі студентки ЗНТУ А.А. Жаболенко, виконаній під нашим науковим керівництвом, доводять, що різні педагогічні системи по-різному впливають на розвиток пізнавальної сфери дітей, при чому це очевидно не при дослідженні окремих (пам'ять, увага, мислення) функцій пізнавальної сфери, а при аналізі структури взаємозв'язків та виділенні системоутворюючих чинників. Так, в структурі пізнавальної сфери учнів загальноосвітніх класів системоутворюючими чинниками є характеристики понятійного мислення та пам'яті, тоді як в структурі пізнавальної сфери учнів класів вальдорфського спрямування, крім особливостей понятійного мислення та пам'яті, системоутворюючими чинниками є також характеристики уваги та

дивергентного (творчого) мислення [3]. Також, проміжні результати нашого дослідження дають можливість констатувати позитивний вплив вальдорфської педагогіки на розвиток дивергентного (творчого) мислення у дітей навіть в умовах її адаптації до загальноосвітньої школи протягом кількох років [2].

Будь-яка Вальдорфська школа та ініціатива не можуть існувати без значної підтримки батьків, які є рушійною силою розвитку вальдорфської педагогіки у всьому світі та в нашій країні, адже саме завдяки їм формується на неї запит. І часто, саме батьки, в результаті отримання спеціальної освіти, стають вальдорфськими вчителями та вихователями [1]. Запорізька вальдорфська ініціатива також з самого початку була створена при активній участі батьків, які протягом всіх цих років активно підтримували її діяльність. Восени 2018 року батьківська спільнота об'єдналася в Громадську організацію «Запорізька вальдорфська ініціатива», основною метою якої є впровадження вальдорфської педагогіки в освітній процес і підтримка науково-дослідної роботи на тему «Забезпечення психічного здоров'я дітей засобами вальдорфської педагогіки» в юридичному та фінансовому ключі.

І, звичайно, у будь-якої Вальдорфської школи та Вальдорфської ініціативи є «серце» – педагогічна колегія, яку складають вчителі, що працюють з дітьми за вальдорфською методикою. «Школа – це передусім колегія вчителів <...> перший крок реалізації школи – створення колегії викладачів» [4, с.24-25]. Як зазначав Р.Штайнер, «здоровий розвиток школи залежить від гармонійної співпраці колегії», «процвітати вальдорфська школа зможе тільки у тому випадку, коли колегія гармонічна в собі» [4, с.42]. Педагогічна колегія Запорізької вальдорфської ініціативи інтенсивно проходить цей шлях – до внутрішньої гармонії та злагодженої співпраці.

На сьогоднішній момент, зусилля педагогічної колегії, спільноти батьків у вигляді громадської організації, дослідно-експериментальної роботи спрямовані на єдину мету – створення у найближчому майбутньому повноцінної Запорізької вальдорфської школи.

Список використаних джерел:

1. Бородулькіна Т.А. Психосемантичний аналіз відносин батьків експериментального навчального закладу до вальдорфської педагогіки // Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics. – Переяслав-Хмельницький: ФОП Домбровська Я.М., 2017. – Вип. 21 (1). – С.41-64.
2. Бородулькіна Т.О. Особливості дивергентного мислення молодших школярів в умовах впровадження вальдорфської педагогіки в загальноосвітньому навчальному закладі // Сучасні соціокультурні та психолого-педагогічні координати розвитку дитини: Матеріали Всеукраїнської (з міжнародною участю) науково-практичної конференції (19-20 квітня 2018 року, м. Тернопіль). – Тернопіль: вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2018 р. – С. 15-18.
3. Жаболенко А.А. Особливості пізнавальної сфери молодших школярів в умовах впровадження вальдорфської педагогіки в експериментальному навчальному закладі: наук.робота / Жаболенко Анастасія Андріївна. – Запоріжжя, 2019. – 37 с.
4. Коллегиальное самоуправление в вальдорфской школе. Сборник статей. – К.: Изд-во «Наири», 2012. – 80 с.
5. Удод О.А. Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Міжнародна науково-практична конференція // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. / Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М.П.Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – С. 6-7.
6. Цех М. Самоідентифікація та громадянська відповідальність як мета вальдорфської педагогіки: попередні результати узагальнюючого науково-методичного експерименту всеукраїнського рівня «Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні» (наказ МОН №363 від 06.05.2001) // Вальдорфська педагогіка в контексті сучасних освітніх викликів. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 21 жовтня 2014 року, Київ. / Мін-во освіти і науки України, НПУ імені М.П.Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике Поле, 2015. – С. 6-7.

науки України, НПУ імені М.П.Драгоманова, ІАО, АВІУ. – Запоріжжя: Дике
Поле, 2015. – С. 9-33.